

Paweł Ostachowski

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

**OCHRONA POWIETRZA I KLIMATU
JAKO PRZEDMIOT WYDATKÓW
INWESTYCYJNYCH GMIN W WYBRANYCH
POWIATACH MAŁOPOLSKI ZACHODNIEJ
W LATACH 2011–2016 –
STUDIUM PORÓWNAWCZE**

**AIR AND CLIMATE PROTECTION
AS AN AREA OF INVESTMENT ACTIVITY
OF COMMUNES IN THE COUNTIES
OF WESTERN MAŁOPOLSKA IN 2011–2016 –
A COMPARATIVE STUDY**

ABSTRAKT

Artykuł przedstawia ochronę powietrza i klimatu jako obszar aktywności inwestycyjnej gmin w powiatach Małopolski zachodniej: oświęcimskim, chrzanowskim oraz wadowickim. Jego cel to prezentacja tempa wdrażania przez władze lokalne tego obszaru działań z zakresu ochrony powietrza i klimatu. Artykuł wskazuje lokalnych liderów w tej dziedzinie. Główną tezę artykułu jest w tym wypadku stwierdzenie, że działania gmin w zakresie ochrony powietrza i klimatu na objętym analizą obszarze,

mierzone poziomem nakładów inwestycyjnych, okazały się niewystarczające, a w wielu wypadkach wręcz symboliczne. Tylko w nielicznych badanych gminach problem zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym został zdefiniowany za szkodliwy czynnik dla życia mieszkańców oraz zrównoważonego rozwoju, powodując podjęcie systematycznych i długofalowych działań zaradczych zmierzających do likwidacji problemu. Potwierdzeniu tezy posłużyła analiza dokumentów sprawozdawczych i danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych. Uzyskane wyniki dały podstawę do wniosków końcowych i propozycji modyfikacji działań władz lokalnych w zakresie ochrony powietrza i klimatu.

Słowa kluczowe: inwestycje lokalne, jakość powietrza, zanieczyszczenie powietrza, ochrona klimatu, niska emisja, wydatki lokalne.

ABSTRACT

The article presents air and climate protection as an area of investment activity for communes in three poviats of Western Małopolska: oświęcimski, chrzanowski and wadowicki. Its aim is primarily to present the pace of implementation by the local authorities of this area of activities in the field of air and climate protection. The article indicates local leaders in this field. The main thesis of the article is in this case the statement that the activities of communes in the area of air and climate protection in the analyzed area, measured by the level of investment outlays, proved to be insufficient, and in many cases even symbolic. Only in the few communes of the poviats examined, the problem of air pollution with suspended dust has been defined as a harmful factor for the life of residents and sustainable development, causing systematic and long-term remedial actions to solve the problem. Confirmation of the thesis was based on the analysis of reporting documents and data available in the Local Data Bank. The obtained results provided the basis for final conclusions and proposals for modifying the activities of local authorities in the field of air and climate protection.

Keywords: local investments, air quality, air pollution, climate protection, low emissions, local expenditure.

WSTĘP

Zmiana postrzegania kwestii ochrony powietrza i klimatu wskutek przyjęcia „Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu” (Dz.U., 1996 nr 53 poz. 238) (r.k.n.z) (stan prawny na

5 września 2018 r.), dopiero od niedawna przynosi efekty w skali lokalnej w postaci zwiększenia intensywności działań władz lokalnych na rzecz ochrony powietrza i klimatu. Inicjatywy władz lokalnych w tym zakresie, wpisane w ich politykę inwestycyjną, są tutaj jednym z ich zadań ustawowych, gdyż związane są bezpośrednio z ochroną środowiska.¹

Celem artykułu jest ocena skali wydatków z zakresu ochrony powietrza i klimatu podejmowanych przez gminy trzech powiatów Małopolski zachodniej, powiatów chrzanowskiego, oświęcimskiego oraz wadowickiego. Powietrze i klimat tego obszaru bez wątpienia jest narażony na transport zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z regionu śląskiego. Również zlokalizowany w powiatach przemysł chemiczny i petrochemiczny jest tutaj czynnikiem mogącym negatywnie wpływać na jakość powietrza, jego skład chemiczny, zapylenie jak i zapach. Wszystko to, połączone z emisją pyłów z domowych palenisk, powinno wzmacniać zainteresowanie władz lokalnych wydatkami na projekty i inwestycje służące ochronie powietrza i klimatu. Z pewnością wielu wójtów, burmistrzów bądź prezydentów podjęło już działania tego rodzaju, w odpowiedzi na rosnące społeczne żądania, połączone z wystąpieniami organizacji pro-ekologicznych, zmierzających do ograniczenia emisji szkodliwych pyłów do atmosfery. Cele badawcze artykułu, jak i odpowiedź na jego tezę główną stała się możliwa dzięki analizie źródeł, takich jak sprawozdania finansowe gmin. Pomocne okazały się również dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych.

¹ Por. M. Małecka-Lyszczek M., *Pojęcie i podziały zadań publicznych ze szczególnym uwzględnieniem samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe UEK”, nr. 921, s. 63–64.

POWIETRZE I KLIMAT JAKO LOKALNE ELEMENTY BEZPIECZEŃSTWA

Fakt, że bezpieczeństwo jest pojęciem złożonym nie ulega wątpliwości. Wynika to z wielu przesłanek. Lokalny wymiar ochrony powietrza i klimatu staje się w tej sytuacji częścią składową bezpieczeństwa ekologicznego, które jako niemilitarny typ bezpieczeństwa można próbować zdefiniować jako stan braku zagrożeń ekologicznych, będących konsekwencją działalności człowieka, mogących negatywnie wpływać na jego zdrowie i życie. Pamiętać należy jednak, że poziom bezpieczeństwa ekologicznego w mikro skali, wobec współczesnych procesów globalizacji i internacjonalizacji współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa zależy też od działań i decyzji podejmowanych w skali międzynarodowej, przekładających się następnie na regulacje krajowe oraz wytyczne do tworzenia przepisów prawa lokalnego².

Polski samorząd terytorialny, ugruntowany już od dwudziestu lat pozwala, aby wiele działań z zakresu tworzenia i kształtowania polityki ekologicznej było kształtowanych za pomocy kompetencji przyznanych gminom, powiatom, bądź województwom przez ustawy. Uprawnienia tego rodzaju znajdujemy już w art. 7 ust 1 ustawy „o samorządzie gminnym” z 8 marca 1990 roku (Dz.U., 2018, poz. 994) (u.o.s.g) (stan prawny na 5 września 2018 r.). Mowa w nim o ładzie przestrzennym, gospodarce nieruchomościami, ochronie środowiska i przyrody czy gospodarce wodnej. Sięgając głębiej do kompetencji środowiskowych polskich gmin odnajdujemy je w ustawach szczegółowych takich jak m. in: „Prawo wodne” (Dz.U., 2017, poz. 1566) (u.p.w) (stan prawny na 5 września 2018 r.), „Prawo ochrony środowiska” (Dz.U., 2018, poz. 799) (u.p.o.ś) (stan prawny na 5 września 2018 r.), czy ustawa „o ochronie

² Por. Z. Maślak Z., *Bezpieczeństwo ekologiczne*, [w:] *Podstawy bezpieczeństwa narodowego państwa*, red., J. Pawłowski, 2017, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa, s. 470.

przyrody” (Dz.U., 2018, poz. 142) (u.o.o.p) (stan prawny na 5 września 2017). Powyższe akty prawne przyznają gminom nie prawo do karania osób fizycznych i prawnych naruszających ustalone zasady korzystania ze środowiska. Ustawowy komponent kształtowania bezpieczeństwa ekologicznego przez gminy, przewiduje również możliwość prowadzenia inwestycji środowiskowych, służących poprawie jakości, wód, gleb oraz powietrza.

Nieodłącznym elementem wdrażania tych inwestycji są lokalne dokumenty planistyczne, pozwalające na wyznaczanie krótko, średnio i długookresowych planów rozwoju i wdrażania inwestycji ekologicznych. Są nimi strategie rozwoju lokalnego, budżety lokalne oraz plany bądź studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Wszystko to ma służyć gospodarowaniu zasobami lokalnymi w taki sposób, aby służyły one m.in. poprawie bezpieczeństwa ekologicznego³.

OCHRONĘ POWIETRZA I KLIMATU A LOKALNE PLANY INWESTYCYJNE GMIN

Planowanie inwestycji lokalnych wobec ograniczonych możliwości finansowych gmin od lat napotyka trudności. Wpływa to także na ich aktywność inwestycyjną w zakresie ochrony powietrza i klimatu. Do rzadkości nie należą z pewnością przypadki, gdzie problem czystości powietrza, jest w wielu gminach marginalizowany przez władze lokalne, mimo dostrzegalnych wzrostów zanieczyszczeń powietrza – zwłaszcza w okresie grzewczym. Powodem takiego podejścia do problemu nie zawsze jest jednak brak funduszy na inwestycje ekologiczne, ale też nie-

³ Por. A. Sekuła, *Rozwój zrównoważony w skali gminy, [w:] Europa bez granic – Polska a Unia Europejska*, red., A. Bałaban, 2002, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, Gorzów Wielkopolski, s. 330–334.

świadomość lokalnych liderów, że inwestycje tego rodzaju mogą zwiększać wartość majątku samorządowego.⁴

Próbując wskazać główne cechy polityki inwestycyjnej gmin w obszarze ochrony powietrza i klimatu, trudno wskazać jej wyraźne różnice od tej realizowanej w pozostałych obszarach aktywności inwestycyjnej samorządów lokalnych. Musi więc być ona działaniem celowym, przemyślanym i ukierunkowanym na określone wcześniej, prognozowane rezultaty.⁵ Jak pokazuje praktyka inwestycji ekologicznych, najczęściej bywają one niestety wysoce kapitałochłonne.⁶

Próbując mierzyć poziom zaangażowania finansowego gmin w inwestycje służące powietrzu i klimatowi, warto posłużyć się w tym wypadku lokalnymi sprawozdaniami finansowymi, wskazującymi poziom wydatków gmin na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska. Obowiązująca samorządy klasyfikacja budżetowa wydatków jeszcze bardziej ułatwia to zadanie, wymagając, aby w wydatkach lokalnych w tym dziale wyszczególnić te związane z ochroną powietrza i klimatu. Ich regularność w kolejnych latach świadczy w tym wypadku o tym, że problem jakości powietrza i jego poprawy w danej gminie został nie tylko rozpoznany, ale i poddany długofalowym działaniom inwestycyjnym. Przeciwnie, jeśli wydatki tego rodzaju okazały się nieregularne lub kwotowo symboliczne, może to być podstawą do twierdzenia o niewystarczających działaniach władz lokalnych w zakresie ochrony powietrza i klimatu.

⁴ Por. D. Hajdys, (2013), *Uwarunkowania partnerstwa publiczno-prywatnego w finansowaniu inwestycji jednostek samorządu terytorialnego*, 2013, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 129.

⁵ Por. Jastrzębska M., *Polityka budżetowa jednostek samorządu terytorialnego*, 2005, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 99.

⁶ Por. B. Filipiak, M. Dylewski, *Działalność inwestycyjna jednostek samorządu terytorialnego w latach 2008–2013*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 854, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 73, 2015, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 769.

Podjmując się jednak ostatecznej oceny aktywności inwestycyjnej gmin w tym obszarze, bez względu na region należy pamiętać także o innych czynnikach kształtujących poziom wydatków na tego typu działania. Warto zastanowić się nad faktyczną czystością powietrza na danym terenie, może ona bowiem nie wymagać radykalnych i kosztownych interwencji w jej ochronę. Nie należy także zapominać o oczekiwaniach społecznych w zakresie wdrażania rozwiązań chroniących klimat i powietrze. Pojazdy niskoemisyjne, kolektory słoneczne to w chwili obecnej nie jedyne przykłady rosnącej troski wielu mieszkańców o środowisko naturalne. Bez tego typu świadomości wdrożenie polityki inwestycyjnej służącej poprawie powietrza i klimatu może okazać się trudne. Co więcej, działania zmuszające mieszkańców do inwestycji w kosztowne, ekologiczne źródła energii mogą spotkać się wręcz z ich dezaprobatą.

OCHRONA POWIETRZA I KLIMATU W GMINACH ZACHODNIEJ MAŁOPOLSKI

Wskazane w pierwszej części artykułu problemy i wyzwania stojące przed polityką inwestycyjną samorządów lokalnych w obszarze bezpieczeństwa ekologicznego stanowią doskonałą podbudowę do szczegółowej analizy gmin znajdujących się w trzech wybranych powiatach zachodniej Małopolski: chrzanowskim, oświęcimskim i wadowickim. Gminy te, jak się okazuje cechowało w latach 2011–2016 wyraźne zróżnicowanie wydatków w przedmiocie ochrony powietrza i klimatu.

Pierwszym z subregionów poddanych analizie jest powiat chrzanowski, gdzie położone jest obecnie pięć gmin. Na koniec 2016 roku zamieszkiwało je w sumie 126 054 mieszkańców, co przy powierzchni powiatu wynoszącej 372 km² daje średnią gęstość zaludnienia na po-

ziomie 339 os/km². Zróżnicowanie gospodarcze, demograficzne oraz poziom dochodów własnych tych gmin prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Gminy powiatu chrzanowskiego w 2016r.

Gmina	Ludność	Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON	Dochody własne, jako % dochodów ogółem
Alwernia	12 666	1 080	50,9
Babice	9 113	720	49,3
Chrzanów	47 535	4 813	56,5
Libiąż	22 560	1 783	58,4
Trzebinia	34 180	3 336	60,2

Źródło: P. Ostachowski, S. Sanetra-Półgrabii 2018, s. 325.

Gminy powiatu charakteryzuje wysoki wskaźnik urbanizacji. Największą gminą pozostaje skupiający 37,8% ludności powiatu Chrzanów. Gminy miejskie jak Trzebinia oraz Libiąż, to także ośrodki o skoncentrowanej zabudowie. Jedynie Babice to gmina wiejska. Wszystkie samorządy już w 2016 roku cechował wysoki wskaźnik samodzielności finansowej, mierzony poziomem dochodów własnych wobec ogółu wpływów budżetowych. Sprzyjało to większej swobodzie w kształtowaniu polityki inwestycyjnej tych gmin, także tej z zakresu ochrony powietrza i klimatu. Miejski charakter zabudowy większości gmin powiatu oraz towarzyszące im zintegrowane ciągi ciepłownicze z pewnością wpływały na ograniczenie zjawiska emisji pyłu zawieszonego PM 10 bądź PM 2,5 z domowych palenisk. W konsekwencji również wydatki władz gmin powiatu na ochronę powietrza i klimatu okazały się niewygórowane. Ich poziom przedstawia tabela 2.

⁷ Powiat chrzanowski 2017, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_powiatow/powiat_chrzanowski.pdf [dostęp: 1 września 2018 r.]

Tabela 2. Wydatki inwestycyjne gmin powiatu chrzanowskiego na ochronę powietrza klimatu w latach 2011–2016 (zł)

Gmina	2011	2012	2013	2014	2015	2016
powiat chrzanowski	46 408	68 829	93 197	96 766	359 718	702 710
Libiąż	–	–	–	–	216 219	217 664
Trzebinia	46 408	68 829	93 197	96 766	143 499	485 046

Źródło: Ostachowski, Sanetra-Półgrobii 2018, s. 326.

Tabela 2 informuje tylko o dwóch gminach powiatu, które w latach 2010–2016 zrealizowały inwestycje w zakresie ochrony powietrza i klimatu. Corocznie do 2015 roku czyniła to jedynie gmina Trzebinia. Brak aktywności inwestycyjnej pozostałych gmin w tym zakresie zasługuje w tej sytuacji na krytykę.

Z pewnością na ich terenie problem domowych palenisk oraz przestarzałych kotłowni węglowych będących podstawą niskiej emisji nie należał do rzadkości. Tymczasem władze gmin Chrzanów, Alwernia i Bibice przez tak długi okres nie podjęły się żadnych wydatków, zarówno w postaci wsparcia finansowego dla podmiotów indywidualnych, jak i modernizacji własnego majątku, czy choćby taboru komunikacji miejskiej. Tymczasem w ciągu sześciu lat sąsiadująca ze stolicą powiatu gmina Trzebinia wydała na cel ochrony powietrza i klimatu 933 745 zł, a gmina Libiąż w ciągu dwóch lat kolejne 433 883 zł.

Hipotezę o niewystarczającym poziomie aktywności władz lokalnych w zakresie ochrony powietrza i klimatu na terenie powiatu chrzanowskiego można zatem uznać za prawdziwą w wypadku trzech z pięciu gmin powiatu chrzanowskiego.

Podobnie sytuacja ukształtowała się w powiecie oświęcimskim, zajmującym powierzchnię 406 km² oraz zamieszkałym na koniec 2016 roku przez 154 581 mieszkańców⁸. Na jego terenie znajduje się obecnie dziewięć gmin, przy czym Oświęcim reprezentują tu dwie odrębne jed-

⁸ Powiat oświęcimski 2017, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_powiatow/powiat_oswiecimski.pdf [dostęp: 1 września 2018 r.].

nostki samorządowe. Obszar miasta został wydzielony jako gmina miejska, natomiast jego najbliższe otoczenie tworzy gminę wiejską. Szczegóły prezentuje tabela 3:

Tabela 3. Gminy powiatu oświęcimskiego w 2016 r.

Gmina	Ludność	Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON	Dochody własne, jako% dochodów ogółem
Brzeszcze	21 486	1 999	62,4
Chełmek	13 051	1 022	53,1
Kęty	34 340	3 358	50,8
Osiek	8 170	467	44,0
Oświęcim (miejska)	38 972	4 266	60,5
Oświęcim (wiejska)	18 208	1 549	53,6
Polanka Wielka	4 303	312	44,6
Przeciszów	6 726	427	38,0
Zator	9 325	732	44,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS⁹

Tabela informuje o dużym zróżnicowaniu demograficznym wśród gmin powiatu. Cztery z nich nie zamieszkuje więcej niż 10 tys. mieszkańców. Dwie kolejne, nie więcej niż 20 tys. mieszkańców. Miejska gmina Oświęcim oraz miejsko – wiejskie Kęty i Brzeszcze stanowiły gospodarczy filar powiatu, skupiając w 2016 roku na swym terenie 68% przedsiębiorstw funkcjonujących w powiecie. Te same trzy gminy cechował również najwyższy poziom dochodów własnych w relacji do dochodów budżetowych ogółem. Jak się okazuje aktywność gmin powiatu w zakresie ochrony powietrza i klimatu była niestety wybiórcza i nieregularna co pokazuje tabela 4.

⁹ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> [dostęp: 28 sierpnia 2018 r.].

Tabela 4. Wydatki inwestycyjne gmin powiatu oświęcimskiego na ochronę powietrza klimatu w l. 2011–2016 (zł).

Gmina	2011	2012	2013	2014	2015	2016
powiat oświęcimski	173 049	451 635	488 144	610 697	692 784	1 266 417
Brzeszcze	–	–	–	–	–	162 241
Chełmek	–	–	–	–	317 234	154 809
Kęty	133 055	451 635	295 633	432 190	234 506	663 318
Oświęcim (miejska)	39 994	–	192 511	166 507	131 594	108 612
Oświęcim (wiejska)	–	–	–			49 883
Polanka Wielka	–	–	–			44 500
Przeciszów	–	–	–			31 553
Zator	–	–	–	12 000	9 450	51 500

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS¹⁰

Tabela informuje o powiększających się wydatkach gmin powiatu na ochronę powietrza i klimatu, jak i rosnącym uczestnictwie samorządów lokalnych w tych działaniach. Regularne wydatki tego rodzaju w latach 2011–2016 realizowała jednak jedynie gmina Kęty. W ciągu sześciu lat była to kwota 2 210 337 zł, co stanowiło 60% wydatków gmin całego powiatu w tym okresie.

Również gmina miejska Oświęcim, za wyjątkiem 2012 roku, regularnie inwestowała swe fundusze publiczne w inwestycje służące ochronie powietrza i klimatu. W latach 2011–2016 było to 639 218 zł, a więc 18,82% wydatków wszystkich gmin powiatu na tego typu inwestycje. Dopiero w 2016 roku władze wszystkich gmin powiatu zrealizowały choćby symboliczne wydatki na ochronę powietrza i klimatu. Niestety ich skala rozczarowuje. Przykładem mogą być tu sumy przeznaczone na inwestycje tego typu w latach 2014–2015 przez gminę Zator. Ich wysokość kształtowała się na poziomie mogącym co najwyżej wesprzeć remont jednej lub dwóch kotłowni węglowych. Także w 2016 roku,

¹⁰ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> [dostęp: 28 sierpnia 2018 r.].

wielkość wydatków w gminach Polanka Wielka, Przeciszów oraz gminie wiejskiej Oświęcim nie okazała się wysoka, zwłaszcza w porównaniu do wydatków lidera powiatu w tym zakresie, jakim była w 2016 roku gmina Kęty. Całość analizy tabeli pozwala zatem sądzić, że aktywność gmin powiatu oświęcimskiego w zakresie ochrony powietrza i klimatu w latach 2011 -2016 okazała się również mocno ograniczona, a za wyjątkiem gmin Kęty i Oświęcim (miejska), także mocno spóźniona.

Podobne wnioski wyciągnąć można z analizy aktywności inwestycyjnej gmin powiatu wadowickiego. Ten zlokalizowany w sąsiedztwie ziemi oświęcimskiej samorząd w 2016 roku zamieszkiwało 159 673 mieszkańców, co daje średnią gęstość zaludnienia na poziomie 248 osób/km²¹¹. Na jego terenie funkcjonuje do dziś 10 gmin, różniących się od siebie potencjałem demograficznym i gospodarczym. Szczegóły prezentuje tabela 5.

Tabela 5. Gminy powiatu wadowickiego w 2016 r.

Gmina	Ludność (tys.)	Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON	Dochody własne, jako % dochodów ogółem
Andrychów	43 853	4 351	44,4
Brzeźnica	10 196	810	32,7
Kalwaria Zebrzydowska	19 987	2 727	35,1
Lanckorona	6 180	577	29,5
Mucharz	4 058	330	38,2
Spytkowice	10 250	760	37,8
Stryszów	6 858	572	28,4
Tomice	8 011	808	30,7
Wadowice	38 041	4 519	47,3
Wieprz	12 239	872	31,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS¹²

¹¹ Powiat wadowicki 2017, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_powiatow/powiat_wadowicki.pdf [dostęp: 1 września 2018 r.].

¹² <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> [dostęp: 28 sierpnia 2018 r.].

Tabela informuje, że gminy powiatu wadowickiego cechował mniejszy niż pozostałe badane samorzady poziom samodzielności finansowej, mierzony relacją dochodów własnych do dochodów ogółem. Był to z pewnością jeden z czynników mogących wpływać na mniejszą aktywność inwestycyjną tych gmin w przedmiocie ochrony powietrza i klimatu. Mniejsza skala środków własnych, wobec wielu priorytetowych lokalnych potrzeb często sprawia bowiem, że lokalni liderzy są zmuszeni do wyboru projektów bardziej służących codziennemu życiu mieszkańców. W żadnej z gmin powiatu wadowickiego dochody własne nie przekraczały 50% jej budżetu. Tylko w Andrychowie i Wadowicach były wyższe niż 40%. Za to w gminach Lanckorona i Stryszów były niższe niż 30%. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego subregion wadowicki zdominowały gminy Andrychów, Wadowice i Kalwaria Zebrzydowska skupiające na swym terenie w 2016 roku 71% wszystkich przedsiębiorstw funkcjonujących w powiecie. Co ciekawe, największą liczebnie gminą powiatu jest Andrychów, nie będąc jego stolicą. Aktywność inwestycyjną gmin powiatu wadowickiego w latach 2011 – 2016 charakteryzują podobne zjawiska do tych obserwowanych w powiecie oświęcimskim. Prezentuje to tabela 6.

Tabela 6. Wydatki inwestycyjne gmin powiatu wadowickiego na ochronę powietrza klimatu w latach 2011–2016 (zł)

Gmina	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Powiat wadowicki	36 323	1 474 770	8 876	81 493	950 430	1 959 990
Andrychów	17 873	13 175	8 876	15 011	374 891	467 933
Brzeźnica	–	–	–	–	–	8 700
Kalwaria Zebrzydowska	–	–	–	–	9 000	372 666
Mucharz	–	–	–	–	–	12 000
Tomice	–	–	–	–	–	78 281
Wadowice	18 450	1 461 595	–	66 482	272 549	880 208
Wieprz	–	–	–	–	293 990	140 201

Źródło; *Bank Danych Lokalnych GUS*¹³

¹³ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> [dostęp: 28 sierpnia 2018 r.].

Także w powiecie wadowickim corocznie działania inwestycyjne w zakresie ochrony powietrza i klimatu prowadziła w latach 2011–2016 jedynie gmina Andrychów. W ciągu sześciu lat jej inwestycje pochłonęły kwotę 897 759 zł, co stanowiło 20% wydatków gmin powiatu na tego typu działania. Również gmina Wadowice, za wyjątkiem 2013 roku, regularnie inwestowała swe fundusze publiczne w inwestycje służące ochronie powietrza i klimatu. W latach 2011–2016 było to 2 699 284 zł, a więc 60,31% wydatków wszystkich gmin powiatu w tym okresie. Dopiero w 2015 roku do inwestycji w ochronę powietrza i klimatu dołączyły kolejne gminy. Były to Kalwaria Zebrzydowska i Wieprz. Kwota 9 000 zł na inwestycje w ochronę powietrza i klimatu w gminie Kalwaria Zebrzydowska wydaje się jednak niewystarczająca. Podobnie jak w gminie Brzeźnica, gdzie na inwestycje tego typu w 2016 roku przeznaczono 8 700 zł, a więc ponad 100 razy mniej niż wydała wówczas gmina Wadowice. Całość analizy ponownie pozwala zatem stwierdzić, że podobnie jak w gminach powiatów chrzanowskiego i oświęcimskiego, także tutaj aktywność gmin w przedmiocie ochrony powietrza i klimatu w latach 2011–2016 była niewystarczająca, bądź mocno spóźniona.

PODSUMOWANIE

Analiza dokonana w artykule pozwala na wnioski końcowe. Ochrona powietrza i klimatu w działalności gmin powiatów chrzanowskiego, oświęcimskiego i wadowickiego, położonych w Małopolsce zachodniej nie pozostaje tak istotnym elementem ich polityki inwestycyjnej, jak można się spodziewać. Owszem, w latach 2015–2016 można zaobserwować było rosnące zainteresowanie władz lokalnych wydatkami inwestycyjnymi ukierunkowanymi na tego typu działania. Ich wysokość w przeważającej części badanych gmin była jednak niewspółmierna do potrzeb, a nawet wysiłków sąsiednich samorządów województwa małopolskiego. Wystarczy tylko wspomnieć że w latach 2011–2016 na terenie

powiatu krakowskiego tamtejsze 17 gmin, zamieszkałych w sumie przez 270 490 mieszkańców¹⁴, wydało na działania tego rodzaju 23 244 837 zł. Sama tylko położona tam gmina Skawina wydała na działania tego rodzaju aż 15 028 998 zł¹⁵. Tymczasem łączne wydatki badanych 24 gmin w trzech powiatach w ciągu tych samych sześciu lat wyniosły 9 562 236 zł. Pokazuje to wciąż istniejące pole do intensyfikacji przez władze lokalne inwestycji w tej dziedzinie.

Wobec nieustannego rozwoju technologii służących ochronie powietrza i klimatu, jak i żywej w Małopolsce dyskusji nad problemem fatalnej jakości powietrza trudno obecnie władzom lokalnym uzasadnić niską skalę wydatków badanych gmin w tym zakresie stwierdzeniem o braku lokalnych potrzeb w zakresie ich realizacji. Wśród poddanych analizie 24 gmin należy poddać krytyce większość władz tych jednostek. Zbyt wielu lokalnych liderów nie podjęło żadnych inwestycji w tym zakresie, a Ci, którzy już zdecydowali się na realizację takiej polityki, czynili to nieregularnie. Ich działaniom bliżej było do tych nastawionych na uspokojenie opinii publicznej bądź mediów, niż faktycznie zapobiegających bądź zmierzających do skutecznej walki z zanieczyszczeniem powietrza. Wyjątkiem były działania władz takich gmin jak Trzebinia, Oświęcim, Kęty, Andrychów i Wadowice, które starały się inwestować w ochronę powietrza i klimatu regularnie. Nie zmienia to jednak generalnej konkluzji faktu, że podejmując działania w zakresie ochrony powietrza i klimatu, tak w skali globalnej, jak i lokalnej należy pamiętać, że tylko zaplanowane i zintegrowane oraz długofalowe działania part-

¹⁴ Powiat krakowski 2017, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_powiatow/powiat_krakowski.pdf [dostęp: 1 września 2018 r.].

¹⁵ Por. P. Ostachowski, S. Sanetra-Półgrabii, s. 325. *Ochrona powietrza i klimatu jako element bezpieczeństwa ekologicznego i aktywności inwestycyjnej gmin Małopolski północno-zachodniej w latach 2010–2016*, „Przedsiębiorczość i zarządzanie”, T. XIX – „Bezpieczeństwo zintegrowane współczesnej Polski”, red. A. Stępień, R. Stawicki, z. 2, cz. 3, 2018, Warszawa–Łódź 2018, s. 325.

nerów społecznych, a w szczególności samorządów mogą przynieść pozytywne efekty. Nie sztuka bowiem, gdy jedna gmina inwestuje w czyste powietrze, podczas, gdy mieszkańcy sąsiednich gmin trują powietrze na potęgę. Wówczas nawet starania ekologicznego lidera regionu mogą okazać się daremne.

BIBLIOGRAFIA

- Filipiak B., Dylewski M., *Działalność inwestycyjna jednostek samorządu terytorialnego w latach 2008–2013*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 854, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 73, 2015, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 769.
- Hajdys D., *Uwarunkowania partnerstwa publiczno-prywatnego w finansowaniu inwestycji jednostek samorządu terytorialnego*, 2013, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 129.
- Jastrzębska M., *Polityka budżetowa jednostek samorządu terytorialnego*, 2005, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 99.
- Małecka-Łyszczek M., *Pojęcie i podziały zadań publicznych ze szczególnym uwzględnieniem samorządu terytorialnego*, 2013, „Zeszyty Naukowe UEK”, nr. 921, s. 63–64.
- Maślak Z., *Bezpieczeństwo ekologiczne*, [w:] *Podstawy bezpieczeństwa narodowego państwa*, red., J. Pawłowski, 2017, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa, s. 470.
- Ostachowski P., Sanetra-Półgrabii S., *Ochrona powietrza i klimatu jako element bezpieczeństwa ekologicznego i aktywności inwestycyjnej gmin Małopolski północno-zachodniej w latach 2010–2016*, „Przedsiębiorczość i zarządzanie”, T. XIX – *Bezpieczeństwo zintegrowane współczesnej Polski*, red. A. Stępień, R. Stawicki, z. 2, cz. 3, 2018, Warszawa–Łódź 2018, s. 325.

Powiat chrzanowski 2017, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_powiatow/powiat_chrzanowski.pdf (dostęp: 29.08.2018).

Powiat oświęcimski 2017, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_powiatow/powiat_oswiecimski.pdf (dostęp: 29.08.2018).

Powiat wadowicki 2017, http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_powiatow/powiat_wadowicki.pdf (dostęp: 29.08.2018).

Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu (Dz.U. z 1996 nr 53 poz. 238).

Sekuła A., *Rozwój zrównoważony w skali gminy*, [w:] Europa bez granic – Polska a Unia Europejska, red., A. Bałaban, 2002, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, Gorzów Wielkopolski, 330–334.

Ustawa z 8 marca 1990 roku *o samorządzie gminnym* (Dz.U., 2018, poz. 994).

Ustawa z 27 kwietnia 2001 roku *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U., 2018, poz. 799).

Ustawa z 16 kwietnia 2004 roku *o ochronie przyrody* (Dz.U., 2018, poz. 142).

Ustawa z 20 lipca 2017 roku *Prawo wodne* (Dz.U., 2017, poz. 1566).